

STOPAMA BOŽIJEG POSLANIKA

Stopama Božijeg poslanika - Pouke iz života Muhammeda, a.s., Tarik Ramadan, Udruženje ilmijje IZ u BiH, Sarajevo, 2010.

Kako se predodžba o liku poslanika islama, Muhammeda a.s., razlikuje u svakom vremenu i na svakom prostoru, tako se iznova rađa i potreba za proučavanjem njegova života i svojevremenog pristupa vrednoti i savršenstvu njegove planetarno revolucionarne misije. Stoga je pomalo i nepotrebno ustvrditi da se pristupi u izučavanju životopisa Muhammeda a.s. razlikuju prema cilju svog nastanka i ciljnoj strukturi čitateljstva kojem je životna poslanica najboljeg i najpohvaljenijeg bića namijenjena.

Nakon dvodijelne biografije Muhammeda Hamidullaha "Muhammed a.s., - Život i djelo", prevedene na naš jezik 1977. god. (Nerkez Smailagić), djela Seyyeda Hosseina Nasra, "Muhammed - čovjek Božiji" (Rešid Hafizović), Annemarie Schimmel, "Muhammed a.s. kao divan uzor" (Muhamed B.), Karen Armstrong "Muhamed poslanik za naše vrijeme", (Mirnes Kovač), i drugih¹, na bosanski jezik nedavno je prevedena biografija Poslanika Muhammeda a.s. pod naslovom "Stopama Božijeg poslanika - pouke iz života Muhammeda a.s.", autora Tarika Ramadana.

Tarik Ramadan rođen je 26. augusta 1962., u Ženevi, Švicarska. Akademik i islamski učenjak. Profesor je suvremenih islamskih studija na Fakultetu za orijentalne studije na Oxfordu. Zalaže se za proučavanje i re-interpretaciju islamskih tekstova, te ističe heterogenu prirodu zapadnjačkih muslimana. U svojim djelima i nastupima kontinuirano naglašava potrebu za njihovim doprinosom u zapadnom društvu. Britanski *Prospect* i američki politički časopisi 2008. godine uvrstili su ga među stotinu najznačajnijih savremenih intelektualaca. Zalužan je za osnivanje Pokreta švicarskih muslimana. Tarik Ramadan je *persona non grata* u Tunisu, Egiptu i Saudijskoj Arabiji. Oženjen je i otac četvero djece.

Tarik Ramadan je vodeći islamski učenjak, s mnoštvom sljedbenika, posebno među mladim evropskim i američkim muslimanima. U ovoj knjizi daje i intimni portret čovjeka koji je bio stidljiv, ljubazan, ali i odlučan, kao i dramatičnu hroniku lidera koji je utemeljio veliku religiju i nadahnuo ogromnu imperiju. Podvlačeći historijski

1 Neopravdano bi bilo ne spomenuti bošnjačke autore koji su pisali biografska djela o Poslaniku a.s., kao što su Mehmed Handžić ili Osman Nuri Hadžić.

značaj Muhammeda, a.s., ova knjiga se bavi i značajem Poslanika za neka od danas najkontroverznijih pitanja, kakva su tretman siromašnih, uloga žene, islamske kazne za prijestupe, rat, rasizam i odnos s drugim religijama.²

Iako je kao priča o Poslanikovom životu hronološki uređen, uz neizostavne detalje koji su obilježili posljednje Poslanstvo, Ramadanov prikaz životopisa Muhammeda a.s. nema za cilj detaljniju ilustraciju povijesnih činjenica, kao što to autor kaže: u svrhu učenja o tim događajima i samoj личности Poslanika, već teži upoznavanju i ovovremenom druženju s njim, što je primarni fokus ovog djela.

Skrećući pažnju na uži opseg čitalačkog interesovanja, autor potcrtava dvije neizostavne dimenzije, danas očajnički potrebne Poslanikovom ummetu: **Muhammed je uzorit**, jer **Muhammed je pun ljudskosti!** Ovakav pristup proučavanju Poslanikovog života muslimane, pa i nemuslimane poziva da u životnu praksu napokon povrate filozofska, politička, pravna i kulturološka Muhammedova učenja, mir neka je s njim. Možda upravo zbog toga Tarik Ramadan izbjegava klasičnost biografija o Poslaniku a.s., koje obiluju podacima i detaljima, želeći izbjeći, a samim time i razotkriti nemoć i potrebu današnjih muslimana da pobaštinjavaju i prisvajaju Muhammedov, najveći historijski ljudski uspjeh i podvig, jer su malaksali i nesposobni da prigrlivši Muhammedovu Poslanicu naprave sopstveni, ovovremeni preokret. Muhammedov historijski put uistinu je trajno privilegovan. Kako je onda moguće da je nepunih hiljadu i po godina nakon njega, civilizacijski i kulturološki, nepopularno biti musliman? Šta smo danas svijetu i čovjeku, pa i samima sebi, ponudili iz nepresušne Muhammedove riznice, bogatog duhovnog i društvenog naslijeđa? Možda su ovo pitanja 2 Prema prilogu objavljenom u svrhu pogovora, str. 225.

nja vješto prikrivena u Ramadanove pasuse činjenica i hronologije.

Poslanikov život učiniti ogledalom u kojem ćemo se suočiti s izazovima svog vremena, i sagledati svoja srca i umove – tako je autor identifikovao primarnu ambiciju ove knjige. Prema sebi iskreni, u ovom ogledalu Poslanikovog životnog puta, suočit će se nanovo sa sopstvenom nedosljednošću i otpadništvom od veličanstvene, danas nedostižne ideje razumijevanja i otklanjanja etičkih i društvenih problema neupitnom sljedbom Riječi Božije.

Stoga je jedan od osnovnih zahtjeva ove knjige uranjanje i saosjećanje, ljubav prema Poslaniku. Ne naša, postojeća i licemjerna ljubav praćena neprincipijelnošću, komformizmom i skoncentrisanošću na rituale i religijski folklor, već Ebu Bekrova širokogrudna ljubav dovoljna da se njome napuni Univerzum, prisjeti na konačnost Poslanikovog boravka na Zemlji, ali beskonačnost trajanja njegove ideje. Ljubav, koju je moguće probuditi samo ondje gdje je odveć prisutna ljubav prema Bogu, Stvaraocu i Utočištu svega.

Djelo "Stopama Božijeg Poslanika", Tarika Ramadana, obogatit će i Poslanikovom stazom povesti samo one koji se skrušeno prepuste samoispitivanju, i priznaju sopstvenu neetičnost i otuđenje: *Ako bi on umro, ili ubijen bio, zar biste se stopama svojim vratili?*

Knjiga sadrži 15 hronološki poredanih cjelina, akademsko strogog teksta i namijenjena je široj čitalačkoj publici. Izdavač je Udruženje ilmijje IZ-e u Bosni i Hercegovini, u prijevodu Fikreta Pašanovića.

Ismet BEČAR

KULTURA JAVNOG UMA U OGLEDALU MEDIJA

Fahira Fejzić-Čengić, *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini*, Connectum, Sarajevo, 2009.

Knjiga *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini* autorice Fahire Fejzić-Čengić, koja je iz štampe izašla krajem prošle, 2009. godine u izdanju Connectuma, višestruko je, za našu znanstvenu zajednicu, novinarsku profesiju, kulturnu i političku javnost, ali i za sve nas koji smo svakodneвно upućeni na medije, za sve nas koji konzumiramo medijsku kulturu, koji gledamo televiziju, čitamo novine, slušamo radio ili koristimo internet, zanimljivo i značajno djelo.

U prvom redu, riječ je o studiji koja se bavi pitanjem medijske kulture u Bosni i Hercegovini u njenoj povijesnoj i političkoj konstelaciji: neizvjesnoj, ali i izazovnoj kulturnoj napetosti između tradicije i globalizacije. Formalno-tematski, *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini* bavi se na historijskom kao i na aktualnom društvenom planu, reklo bi se, bosanskohercegovačkim medijima. Ali, ova studija predstavlja mnogo više od nekog istraživanja povijesnog i aktualnog stanja bosanskohercegovačkih medija, mnogo više od neke teorije medija. Zapravo, riječ je o kulturološkoj studiji, djelu koje se, s jedne strane, bavi kulturom u ogledalu medija i o politološkoj studiji, djelu koje se, s druge strane, bavi političkom stvarnošću Bosne i Hercegovine, jasno, ponovo u ogledalu medija. Drugim riječima, 'medijska kultura' u metodičkom i problemskom konceptu ove studije ima za autoricu paradigmatički značaj i ključno značenje u ukupnom kulturnom i političkom životu Bosne i Hercegovine. Polazi se od faktičke situacije koja nam se može ili ne mora sviđati, koju, uostalom, možemo ili ne moramo razumjeti: mediji imaju moć, a to dalje znači: politička moć je medijska moć i još šire, kultura je medijska kultura. Fahiru Fejzić-Čengić u ovom djelu, dakle, zanima ono stanje duha, ona bosanskohercegovačka kultura, oni politički procesi čija se značenja izražavaju u medijskom diskursu kao diskursu sukobljavanja, preplitanja i podudarnja lokalnih, regionalnih i globalnih (centara) moći. Upravo na toj problemskoj ravni autorica se u prvom dijelu svoje knjige, u poglavlju „Medijska kultura“, bavi teorijskim i prakseološkim odrednicama bosanskih kulturnih polivrijetnosti, bosanske kulturne hereze, tradicije i modernosti, bosanskog duha i identiteta, naslijeđa i budućnosnih perspektiva, kako se sva ova pitanja, fenomeni i procesi prelamaju kroz prizmu medijskog diskursa kao medijska kultura u Bosni i Hercegovini, posebno u višeznačnom kontekstu tranzicije i u javnom diskursu, a u formama i sadržajima pisanog i elektronskog koda općeg i javnog, odnosno političkog uma. Djelo Fahire Fejzić-Čengić, *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini*, predstavlja značajnu studiju o medijskoj tradiciji u Bosni i Hercegovini. U tom pogledu, djelo se temelji na preciznim, širokim, ali i znalačkim uvidima u povijest bosanskohercegovačkog novinarstva. Ta povijest, u njenom medijskom izrazu, značenju i važenju, od Povelje Kulina bana i najranijih crkvenih dokumenata, preko komunikacijskih obrazaca islamske kulture i osmanske administracije do austrougarskog perioda, do jugoslavenskih iskušenja i iskustava, ovdje je, naime, istraživana detaljno, analitički i

komparativno, dakle, znanstveno-argumentacijski utemeljeno, ali i sa prednošću nečeg što bih nazvao meritornim 'zanatskim sluhom', odnosno dugogodišnjim novinarskim iskustvom, koje je autorici pomoglo da s lakoćom prepoznaje relevantne detalje, mjesta, činjenice i tokove u obimnoj građi iz razuđene i još uvijek (nedovljno) istražene povijesti bosanskohercegovačkog novinarstva i medijske kulture. U najkraćem, *Medijska kultura u Bosni i Hercegovini*, posebno u svom prvom dijelu, predstavlja važan doprinos historiografiji bosanskohercegovačkog novinarstva i bosanskohercegovačke kulture u medijskim diskursima osmanskog, austrougarskog i savremenog perioda.

U drugom dijelu knjige autorica se bavi bosanskohercegovačkom kulturom u preovlađujućem globalnom medijskom diskursu. Naša ukupna društvena i povijesna stvarnost ne mogu se razumjeti izolirano, izvan globalnih i globalizacijskih tokova. Ali, Bosna i Hercegovina u svom političkom i kulturnom identitetu ne mora i ne treba biti prostor pasivnog upražnjavanja globalizacijske 'sudbine'. Odnos globalnog svijeta i našeg lokalnog identiteta valjalo bi moći graditi na interakciji, kulturnoj samosvijesti i ukorijenjenosti, na (samo)kritičkom odnošenju prema vlastitim izazovima, na raskrinkavanju najrazličitijih izvora moći, na strategiji otvorenosti, dijaloga i pouzdanja u sebe. Još jednom podvlačim, nije riječ samo o razlaganju pojmova tabloidnog i temeljnog novinarstva, nije riječ samo o nastojanju da se artikulira medijska teorija poličkog u Bosni i Hercegovini ili da se sagleda postmodernost medijske kulture u Bosni i Hercegovini. Na temelju teorijskih kompetencija, validnih uvida u vladajuće komunikološke teorije, na temelju socioloških analiza, brojnih egzaktnih istraživanja, sistematskih komparacija predočenih u tebelama, grafikonima, na temelju suptilnog, kreativnog i kritičkog propitivanja najrazličitijih medijskih, socijalnih, kulturalnih, političkih i drugih fenomena Fahira Fejzić-Čengić na zanimljiv način, temperamentno i argumentirano, u isto vrijeme, rekonstruira najvažnije medijske kodove bosanskohercegovačke kulturne i političke svijesti, kao i njene najvažnije izazove.

Na kraju, valja reći i to da posebnu vrijednost ove knjige predstavlja to što Fahira Fejzić-Čengić mnoge svoje poglede iznesene u njoj i pozicije koje zastupa ne koncipira u nekoj zakovanoj formi. Istraživanje poduzeto u ovoj knjizi autoricu je vodilo do rukavaca mnogih različitih tematskih područja i problemskih perspektiva, koje autorica nastoji kao pritoke uvesti u glavni problemskotematski tok radnje. Mnoga

su pitanja na taj način tek otvorena. Knjiga omogućuje, potiče i traži uzvrat, ne samo kroz njeno čitanje, nego i razgovor, sučeljavanje i nadopunjavanje kao najbolji nastavka njenog života.

Dževad HODŽIĆ

PRIČE O LJUBAVI I MASAKRU

Alda Radaelli, *SABUR priče o ljubavi i masakru*, Dobra knjiga, Sarajevo 2009.

Teško se oteti fascinaciji koja nas obuzima pri čitanju djela nekih stranih autora, a odnose se na dramatična zbivanja u našoj zemlji. Kompleksnost Bosne i Hercegovine ponekad nam se učini nejasnom do mjere da se otima imenovanjima i definiranjima. No, u susretu sa knjigama kakva je „*Iznevjereni most*“ Majkla Selsa ili „*Sabur*“ Alde Radaeli ostajemo začuđeni do koje mjere se može učiniti jasnim ono što nam se dešavalo u dugim vijekovima i možda najveća kompleksnost i misterij – agresija na Bosnu i Hercegovinu koja je najintenzivniju fazu imala u periodu 1992-1995. godina.

Talijanska novinarka, više decenija prisutna na prostorima Balkana, period od 1993. do 1997. godine provela je u Sarajevu. Taj period rezultirao je dvjema knjigama *Sarajevo: dimenzija sna*, 1994. i *Sabur*, 1995. godine. Druga pomenuta knjiga, deset godina kasnije doživjela je ponovljeno izdanje i adresirana je onima koji još uvijek osjećaju nostalgiju za *Sarajevskim duhom* i žele ga ponovo pronaći.

Knjiga je građena kao zbir tekstova u čijoj osnovi su likovi i fenomeni koji odlikavaju bosanski duh viđen kroz prizmu dešavanja na granici mogućeg. Ma koliko su postagresijska dešavanja išla u smjeru devalvacije veličanstvenog bošnjačkog i bosanskog reagovanja na nesvakidašnje zlo koje su mu nanosili susjedi potpomognuti tadašnjom dispozicijom međunarodne zajednice, ova knjiga nas, makar na trenutak, vraća u to vrijeme i budi ponos kako su nas gledali oni koji vole dobrotu i smisao.

Tekstovi u knjizi Alde Radaelli raspoređeni su u četiri ciklusa naslovljeni prema godišnjim dobima: *Jesen*, *Inverno*, *Proljeće*, *Ljeto* što bi konceptualno moglo sugerirati na daleko širi vremenski raspon nego li se to doslovno iščitava (jedna godina), jer je Džojsova teza da je dovoljno prikazati jedan dan kako bi se pokazao cijeli život.

U osnovi knjige jeste termin koji je našao mjesta i u njenom naslovu - *sabur*. Autorica ga definira na sljedeći način: *Sabur znači*